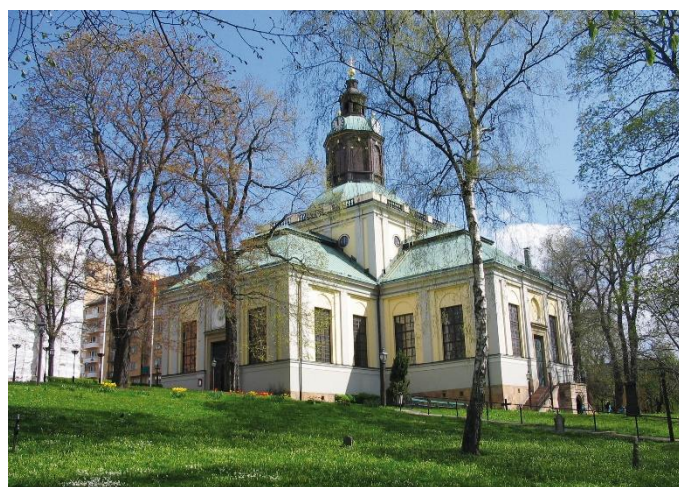

Svenska kyrkans miljödiplomering för hållbar utveckling

Extern revision på Fas 1

Dokumentation av miljöarbetet: *Västermalms församling* 2016-2018

Kontaktperson: Michael Persson

Tel. nr: 08-650 49 00

Adress: Box 49 019, 100 28 Stockholm

E-post: michael.persson@svenskakyrkan.se

Intern revision: juni 2017

Extern revision: 4 oktober 2018

Diplomering: Fas1

1. Nulägesbeskrivning mars 2017

Västermalms församling har åtagit sig att värna skapelsen genom det sätt vi arbetar. Vi vill bidra till en bättre livsmiljö och sprida framtidstro framförallt till våra barn och unga. I maj 2016 blev församlingen miljödiplomerad enligt Svenska kyrkans miljödiplomering fas 1.

Kyrkans liv och verksamhet

Gudstjänst

Vi har uppmärksammat vår jord och hållbarhetsaspekter i flera gudstjänster. Detta märks främst genom förkunnelsen och i bönerna. Men det märks också genom kollektor och inträden till projekt inom detta område. Vi har uppmärksammat Earth Hour och haft klimatkonsert mm.

Undervisning

Vi har bedrivit ett målmedvetet miljöarbete i våra tweensgrupper, både när det gäller undervisning och inköp. Tweensgrupperna har gjort utställningar om plaster och microplaster i både Kungsholms och S:t Görans kyrka. Tweensgrupperna i S:t Görans har precis som tidigare år planterat sommarblommor för att ge staden mer syre och nektar. Blommorna har placerats utanför kyrkan, ungdomslokalen och församlingshuset. Vi hade ca 30 barn som var med i tweensgrupper under 2016. Barntimmebarnen och barnkörerna har sjungit sånger om vår miljö.

I verksamheten knuten till Kungsholms kyrka har det förekommit miljötänk i olika verksamheter under 2016. Inom verksamheten för barn och deras föräldrar, bl.a. Öppen förskola, Jaspis/Levande stenar, har miljöarbetet varit i fokus vid olika tematasningar. Det har varit en föreläsning om kemikalier och hela verksamheten strävar efter att vara en plast- och giftfri miljö. Mjuka plastleksaker tagits bort.

I konfirmandarbetet pratar man om skapelsen och kopplar vårt ansvar för miljön till detta. Dock finns det en del kvar att göra för att få in hållbarhetstanken på ett mer strukturerat sätt i alla grupper. Då man åker till Assisi har man hittills bedömt att det tar för lång tid och blir för kostsamt att resa på annat sätt än genom flyg. Vi hade under 2016 35 st konfirmander.

Diakoni

Inom diakonin arbetar vi främst med den sociala, inre och ekonomiska hållbarheten. Vi möter ca 140 hushåll, de flesta ensamhushåll och pratar ekonomi och hur den ska gå ihop. Vi möter många som känner sig ensamma och vi månar därför om våra mötesplatser som erbjuder gemenskap. Vi upplever att fler söker upp oss för samtal och själavård, det som man skulle kunna benämna som inre hållbarhet.

Mission

Kyrkan är världsvid och ansvaret för varandra kommer främst till uttryck genom de kollektor som tas upp och våra jul- och fastekampanjer. Kollektorna är riktade till projekt som jobbar med hållbarhet på olika plan. Vi ordnar klädbytdagar och secondhand-barnklädesförsäljningar. Till dessa söker sig många i närområdet. Mission på hemmaplan handlar ofta om diakoni och undervisning.

Arbetsmiljö

Den fysiska och psykosociala arbetsmiljön är ett utvecklingsområde inom församlingen.

Förvaltning och ekonomi

När det gäller vår ekonomi finns nu en policy som tar social, etisk och miljöhänsyn. Vi har placerat om en stiftelse som inte följde denna riktlinje. Policyns efterlevnad garanteras genom en aktiv förvaltning och nära kontakt med rådgivare på banken. Hållbarhetsaspekterna har från 2016 börjat nämnas i årsredogörelserna. Det kommer bli ännu tydligare i årsredovisningen för 2017.

Vi har också med i våra direktiv för när vi äskar medel att miljöhänsyn ska tas.

Kyrkans byggnader

När det gäller våra byggnader har vi fått ner energiförbrukningen. Detta har skett både genom att byta till Led och genom att dra ner inomhustemperaturen i kyrkorna. Fasadbelysning sker med ledlampor. Det finns ett uppvärmningssystem i Ulrica som återvinner frånvärmningen.

Så långt det är möjligt använder vi giftria, naturliga material vid renoveringar och underhåll. Konsekvensbedömningar görs och miljökrav ställs vid renovering och underhåll.

Vi har också samlat ihop alla våra elavtal till ett avtal. Elen är 100% förnybar. Här handlar det främst om vatten och vindkraft. Fjärrvärmemixen är 90-10 och Fortum jobbar på att få en ur miljösynpunkt ännu bättre mix. Värmen i olika byggnader kan styras från en dator i församlingen. Energiinventering görs. Våra CO2-ekv för uppvärmning har varit högre 2016 än 2015. Mycket beroende på att vintern varit kallare. Uppvärmningen har ökat från 130 till 136 ton och oljeförbrukningen har ökat från 28 ton till 42 ton.

Vi inser att om vi hade nyckeltal, ex energiförbrukning per m², så skulle vi ha bättre jämförelsesiffror.

Kyrkogårdar och markanläggningar

En vård och underhållsplan har tagits fram för Kungsholmens kyrkogård. Träden på våra kyrkogårdar har besiktigats. På Kungsholms kyrkogård har en församlingsbo satt upp tre holkar. Vi har möjlighet att anlägga en perennrabatt om vi skulle vilja. Vid Essinge kyrka är växterna iritade av arkitekterna. Vid S:t Görans kyrka har församlingen ytterst lite mark.

Vi har en väldigt liten maskinpark, bestående av gräsklippare, lövblåsar och brännare. De maskiner som används för arbetet på kyrkogården drivs av miljövänlig (akrylat) bensin och miljöfarligt avfall transporteras bort av Ragnsells.

Inköp

Under 2016 har vi haft en inköbspolicy som påverkat våra inköp. Inköspolicyn är processad i arbetslagen. Församlingen har nu bara ekologiskt och fairtrademärkt kaffe. Det köps bara in te som är fairtrademärkt. Dock finns det fortfarande kvar en del tepåsar som inte är fairtrademärkta. Mjölken är ekologisk. Bananerna är ekologiska och om möjligt även fairtrademärkta. Chokladen är det vi fått tänka till mest omkring genom att beställa från Sackeus. När det gäller bakverk med choklad har vi inte lyckats få till det med fairtrade. De ekologiska varor vi köper får vara upp till 80% dyrare än icke-ekologiska varor. Luncher och fikabröd till vissa verksamheter har vid vissa tillfällen beställts från det 100 % ekologiska konditoriet "Konditori genuin" på Kungsholmen.

Engångsmaterialet i samband med olika typer av servering är Svanenmärkt.

Miljöhänsyn har tagits vid inköp av såväl möbler som inredning i Ulrica-lokalen.

Då nya inköp av vitvaror och elektronik behöver göras har man valt energisnåla produkter.

Vid födelsedagar fairtrade-märkta rosor/fairtrade-märkt ängel delats ut som gåva. Julblommorna är märkta med svenskt sigill i S:t Göran. Våra blomsterleverantörer vet att församlingen vill ha ekologiska blommor om möjligt. Vi vet dock inte hur hög andel av våra blommor som är ekologiska eller fairtrade-märkta.

Det papper som köps in är FSC-märkt. Det tryckeri som används för att trycka roll-ups har bemödat sig om metoder och utrustning som inte är så skadlig för miljön. Miljövänliga limstift har köpts in till tweensgrupperna i S:t Göran.

Istället för att köpa in lego har vi bett församlingsbor skänka lego till söndagsskola och grupper.

Transporter, kommunikation och resor

Vi har gjort en kartläggning av våra flygresor och beräknat vårt koldioxidutsläpp för både 2015 och 2016. Likaså har vi tittat på våra nyckeltal gällande uppvärmning. Dessa visar en ökning på nyckeltalet för värme, kan troligen förklaras med att det varit en kallare vinter under 2016. Då det gäller flyg har våra utsläpp ökat från 69 ton till 190 ton CO₂. En del av ökningen, men inte hela, går att förklara med att vi inte hade mellanlandningar med i beräkningarna 2015 och att en av körerna stod för egen hemresa 2015, denna kom därför inte heller med i 2015 års klimatbokslut.

Det sker ingen klimatkompensation vid flygresor.

I första hand åker vi kommunalt, cyklar eller går mellan våra arbetsplatser. Vi har valt att åka taxi och att använda bud, istället för att ha egen bil, då vi behöver förflytta mycket saker.

I samband med en diakoniresa valdes ett bussbolag som hade en buss som gick på miljövänligt bränsle. *Lovskojsverksamheten*, verksamhet för yngre barn under sommaren, valde att enbart göra resor med kollektivtrafik.

Vad gäller transporter av varor och gods till församlingen så ställer vi inga miljökrav.

Kemikalier och avfall

Vi har fått till en tillfredsställande sophantering i alla församlingsdelarna. Dock inte då det gäller hushållsavfall. Källsorteringen fungerar, ej i tillräckligt stor utsträckning vad gäller avfall från kyrkogård och kyrkor. En utmaning är blommor som lämnas på kyrkogården eller i samband med begravingar och annan verksamhet, där blommor ofta är sammanbundna med ståltrådar, plastband m.m.

Kemikalielistor och produktblad finns och ska gås igenom i samband med skyddsron. Vi har också gjort en stor rensning av miljöfarligt avfall som förvarades i våra lokaler. Vid genomgång av de krysslister som görs vid nulägesbeskrivningen framkommer att kunskapen kring produktbladen är bristande. Rutinen att gå igenom kemikaliehantering vid skyddsronen har inte heller satt sig ännu.

Fastställd av miljögruppen Västermalms församling, Kungsholmen 2017-03-29

2. Vision och Policy

Västermalms församlings vision:

Västermalms församling tar ansvar för skapelsen ur ett andligt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt perspektiv och förmedlar en positiv framtidstro.

Västermalms församlings hållbarhetspolicy:

Västermalms församling åtar sig att följa den lagstiftning som finns på miljöområdet som är tillämpbar för församlingen.

Västermalms församling värnar skapelsen genom att:

- steg för steg främja en långsiktigt hållbar utveckling, i all verksamhet och i alla beslut.
- anställda, förtroendevalda och volontärer låter omsorgen om Guds skapelse genomsyra all verksamhet och präglade det dagliga arbetet.
- inhämta kunskap från, och samarbeta med andra organisationer och myndigheter som engagerar sig i miljöfrågor.
- som förebilder inspirera och uppmuntra till engagemang för hela skapelsen.
- låta barn och unga vara delaktiga i arbetet för ett hållbart liv

Teologisk grund för församlingens hållbarhetsengagemang

Kyrkan är världsvid och ser sig som en kropp. Alla människors lika värde är också en grundläggande tanke i kyrkan.

Kyrkan är kallad att stå på de utsattas sida. Barnen drabbas särskilt hårt i krig, konflikter, hungersnöd och miljökatastrofer. Vår skapelse är också utsatt, då vi redan nått de planetära gränserna för flera områden.

I solidaritet med de länder och människor som är särskilt drabbade av klimatförändringarna och de konflikter, som är en konsekvens av dessa, måste vi förändra vårt sätt att arbeta och leva så att vi använder resurserna för att minska temperaturhöjningen på jorden. Vi måste också aktivt sprida hopp, i synnerhet till de unga, i klimatfrågan genom vårt sätt agera och prata.

Teologin har i alla tider berört de frågor som varit viktiga för människan. Idag är klimatfrågan en sådan fråga som berör och oroar. Som kyrka blir det viktigt att därför fundera kring hur vi teologiskt tänker kring dessa frågor. Det finns många som skrivit om detta och fler och fler är det som reflekterar kring skapelsen och tron, hur vi människor hör ihop med resten av skapelsen.

Utifrån skapelseperspektivet är vi satta att vårda och bruka vår jord, i Markus 16:15 uppmanas lärjungarna att ”Gå ut överallt i världen och förkunna evangeliet för hela skapelsen.” och vårt framtidshopp avser inte bara människan utan också hela skapelsen, Kol 1:18-20.

3. Mål och program – handlingsplan

I Kyrkans liv och verksamhet

Västermalms församling arbetar för en hållbar utveckling, det vill säga ekonomisk, social, ekologisk och inre hållbarhet, och det är tydligt och synligt i våra verksamheter och kyrkor

Koppling till globalt mål: 4: God utbildning för alla,
mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Delmål 1	Vi ska nå ut med vårt hållbarhetsarbete vid evenemang även utanför våra ordinarie byggnader.
Nuläge	Vi har inte lyft detta vid olika evenemang tidigare.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Vi ska vid nationaldagen och Kungsholmsdagen särskilt lyfta fairtrade.• Aktuellt hållbarhetsarbete ska finnas på hemsidan.• Församlingens hållbarhetsarbete ska lyftas i församlingstidningen
Ansvarig:	Biträdande kyrkoherdar, informatörer
Tidsplan:	Under 2018
Information:	Vi lyfter att vi blir kyrka för fairtrade i press och på hemsidan
Uppföljning:	Uppfyllt. Under Kungsholmsdagarna och under nationaldagen hade församlingen ett bord med information om fairtrade. I och med att vi nu också blir Kyrka för Fairtrade så kommer vi ha ett åtagande att informera om fairtrade i olika sammanhang. Hemsidan och församlingstidningen är ju knappast några evenemang men det är något som når utanför församlingens egna byggnader.

Delmål 2	I det internationella arbetet ska vi göra kopplingar till de globala målen
Nuläge	Det är idag mycket beroende av enskilda personers kunskap och vilja att göra kopplingar till de globala målen
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Kampanjgrupper ska bildas som funderar på hur vi tillsammans med internationella gruppen lyfter dessa frågor i församlingsarbetet.
Ansvarig:	Verksamhetsansvariga, kommunikatörer och kampanjgrupper
Tidsplan:	Inom Svenska kyrkan har man tre kampanjer per år; jul- och faste- och sommarkampanj.

Information:	Kommunikatörer och verksamhetsansvariga
Uppföljning:	Uppfyllt. Vi samlas nu några från varje arbetslag inför varje kampanj för att gemensamt prata om hur vi ska jobba med kampanjerna. Vi har också försökt lyfta de punkter som man från nationell nivå trycker på. Dessa har i princip alltid en koppling till de globala målen även om det inte uttalas klart. Framöver hoppas vi att vårt arbete med de globala målen kopplat till det internationella arbetet ska nämnas i ett grönt bokslut.

Delmål 3	Arbetet med hållbar utveckling ska återspeglas i arbetet med barn 0-18 år.
Nuläge	
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivt arbeta med hur vi synliggör vårt arbete med hållbar utveckling utifrån ett barnperspektiv. • Barn och ungdomsteamet gör plan för hur detta arbete ska se ut. • Utställning om barn i världen gjorda av tweensgrupperna • Barnens situation ska lyftas i arbetet med jul och fastekampanj
Ansvarig:	Barn och ungdomsteamet
Tidsplan:	2018
Information:	
Uppföljning:	Uppfyllt. Under julkampanjen 2017/18 lyftes barnens situation och tweensgrupperna gjorde en utställning med barntema. Här har de som jobbar med tweensen gjort ett stort arbete för att jobba med barnperspektivet i kampanjerna. Vi har även på stormöte visat den filmsnutt från nationell nivå som visade hur barnen tänkte kring hur det var på Filippinerna. De som jobbar med barn 0-18 år planerar termin för termin hur man lyfter miljö och den sociala hållbarheten. För julkampanjen 2018/19 planeras två stora återanvändningsbara utomhusjulkalendrar som i år ska lyfta fram saker på temat "En flicka är född".

Delmål 4	Arbeta för miljövänligare begravingar
Nuläge	Idag ligger detta arbete helt på begravningsbyråernas ansvar. Församlingen har inga riktlinjer och lägger sig inte i de val människor gör inför begravingar då det gäller hållbarhetsaspekten. Urnorna i kolumbariet ska vara av beständigt material. De urnor som förs från kolumbariet till Råcksta för slutförvaring grävs av etiska skäl, ner i sin helhet.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivt arbeta med de i församlingen mest anlitade begravningsbyråerna och blomsteraffärerna för att lyfta frågan om klimatvänliga kistdekorationer och användandet av bårtäcken. • Informationsskylt i nya asklunden.

	<ul style="list-style-type: none"> Information och bilder på både kyrkor och bårtäcken på hemsidan
Ansvarig:	Kyrkoherde tillsammans med kommunikatör
Tidsplan:	Under 2018 och 2019
Information:	I åtgärden ingår att vi ska ha en tydligare information kring detta på hemsidorna.
Uppföljning:	Ej uppfyllt.

Delmål 5	Församlingen ska fortsätta sitt arbete med ekologiskt nattvardsvin och ekologiska blommor på altarbordet. Andelen ekologiska blommor ska kunna redovisas.
Nuläge	Ekologiskt nattvardsvin som är alkoholfritt är inte helt enkelt att få tag i men det finns alternativ, framförallt ekologisk druvjuice. Våra oblater är ekologiska. Under de stora förändringar som församlingen genomgått har denna fråga inte varit prioriterad.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> Arbeta för att få bättre reda på när blommorna är ekologiska. Samtal i vaktmästargruppen under 2018 kring vilka krav som ställs vid inköp av blommor.
Ansvarig:	Ledningsgruppen Frågan om nattvardsvin bestäms av kyrkoherden. De som beställer blommor: vaktmästare, husmödrar mfl
Tidsplan:	Under 2019
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt

Delmål 6	Vi ska ställa miljökrav på kurs och konferensanläggningar som församlingen använder.
Nuläge	I dagsläget är det en bonus om en kursgård är exempelvis kravcertifierad men det är inget krav vi ställer.
Åtgärdsprogram:	Den som beställer ska fråga efter detta och kunna redogöra för det i en budgetuppföljning eller i ett klimatbokslut.
Ansvarig:	Verksamhetsansvarig samt ledningsgrupp
Tidsplan:	
Information:	
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Församlingen använder sig mycket av Stjärnholm som har ett miljötänk. Dit åker vi både med personal och med grupper. Diakonin har valt att göra utflykter till ställen som serverar kravmärkt eller närproducerad mat och som i övrigt har ett ansvarstagande miljötänk. Även om församlingen inte alltid tänker på dessa saker vid beställning är det många konferensgårdar som själva ställt om till större miljövänlighet vilket gör det lättare för oss.

Delmål 7	Vi ska minimera användandet av värmeljus med aluminiumkopp i våra verksamheter och de som används ska bestå av 100% stearin.
Nuläge	I vissa verksamheter har användningen redan minskat. Men det är väldigt olika hur man resonerar kring användningen av ljus.
Åtgärdsprogram:	Frågan ska lyftas i arbetslagen. När vi i verksamheter använder värmeljus ska detta kunna motiveras väl.
Ansvarig:	Verksamhetsansvariga
Tidsplan:	2019
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt. Här finns det olika funderingar i arbetslagen och en hel del kvar att jobba med.

Delmål 8	Församlingen ska ta upp minst 3 församlingskollekt/inträden per år som har en koppling till de globala målen.
Nuläge	Detta görs men finns med som en påminnelse så att vi inte glömmer bort detta. Det har ibland saknats kollektivädjan då vi tagit upp församlingskollekt.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Löpande planering för kollekt. • Vid dessa tillfällen ska det finnas en kollektivädjan som man kan använda.
Ansvarig:	kyrkoherden
Tidsplan:	
Information:	
Uppföljning:	Uppfyllt. Under 2017 och 2018 har vi haft insamlingsveckor under fastekampanjen. Då har en del av de inkomster församlingen haft från exempelvis soppluncher gått till det internationella arbetet. Vi har tagit några inträden som gått till exempelvis julkampanjen. Ett flertal kollekt har gått till arbete för både ekologisk och social hållbarhet.

Delmål 9	Arbetet med hållbar utveckling kopplat till kristen tro ska återspeglas i konfirmationsundervisningen och finnas med i skriftlig konfirmandplan
Nuläge	I dagsläget tas skapelseperspektivet upp, men det är sedan upp till varje ansvarig ledare att väva in tankarna kring hållbarhet. Det finns inte heller en gemensam tanke kring mat och resor kopplat till hållbarhet utan det är fortfarande upp till ledarnas engagemang.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Ledarna formulerar tillsammans hur arbetet med hållbar utveckling ska se ut och vilka områden detta ska beröra i undervisningen. • Tankarna sammanfattas i konfirmandplanen så att det blir tydligt för alla som arbetar med konfirmander både nu och de närmsta åren. Formulera text tillsammans med

	kommunikatörer till konfirmandfolder så att det syns utåt att det finns ett tänk i denna fråga.
Ansvarig:	Konfirmandteamet
Tidsplan:	Klart 2019
Information:	Det ska framgå av folder till konfirmander att hållbarhetsaspekten finns med.
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Skapelseperspektivet lyfts i konfirmandgrupperna men på vilket sätt det återspeglas är oklart.

Delmål 10	Församlingen ska kunna redovisa statistik över stödsamtal och själavård
Nuläge	Det är en av kyrkans grunduppgifter att erbjuda stödsamtal och själavård. För oss är det viktigt att benämna detta som en del av vårt arbete för inre hållbarhet. Vi har inte redovisat antal samtal tidigare i statistiken, åtminstone inte i alla församlingsdelarna.
Åtgärdsprogram:	Församlingen ska kunna redovisa statistik på stödsamtal och själavård.
Ansvarig:	Präster och diakoner
Tidsplan:	2018
Information:	Statistiken kan användas i informationssyfte när församlingen berättar vad kyrkan erbjuder och gör.
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Präster och diakoner möter många människor för enskilda samtal, själavård men också i samtal kring ekonomi. Diakonerna har hanterat ca 150 stiftelseärenden under 2017. Den samtalsstatistik som framgår av miljöaspektsregistret säger inget om hur många själavårdssamtal som prästerna har. Vid insamlandet av statistik för 2017 framkom att nationell nivå bakar ihop flera olika typer av samtal med exempelvis kontakter per mail.

Delmål 11	År 2020 ska 80% vara i huvudsak nöjda med sin arbetsmiljö
Nuläge	I samband med sammanläggningen har det varit en viss personalomsättning och flera i personalen har av olika skäl inte mått så bra på sin arbetsplats vilket visade sig i en arbetsmiljöundersökning som gjordes efter sammanläggningen.
Åtgärdsprogram	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsmiljöarbete pågående med Avonova. • Genomgång av den fysiska arbetsmiljön i samband med skydds rond under 2018 • Skydds rond och incidentrapporter följs upp. • Man ska även arbeta med den psykosociala arbetsmiljön. • Hälsoundersökning ska erbjudas alla under 2018/19. • Ny arbetsmiljöundersökning kommer göras under 2018/19.

Ansvarig	Kyrkoherde
Tidsplan	Klart 2020
Information	Intern information genom ledningen
Uppföljning	Ej uppfyllt. En ergonom har besökt ett stormöte våren 2018 för att tala om hur man ska sitta och vikten av att ta pauser. Hälsoundersökning har erbjudits personalen. Församlingen har kopplat in företagshälsovården när det gäller personer i långtidssjukskrivning. Om delmålet uppfyllts vet vi först efter en ny arbetsmiljöundersökning.

II Förvaltning och ekonomi

Västermalms församlings ekonomiska förvaltning präglas av hållbar utveckling

Koppling till globalt mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt,
mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Delmål 1	Församlingen ska stödja sociala företag och därigenom de människor som arbetar i det.
Nuläge	Inom diakonin har man tidigare haft kontakt med olika sociala företag och haft lite tankar kring socialt företagande. Inget konkret har dock kommit ur dessa kontakter och tankar. Inom diakonin har man vid samverkansluncherna valt att beställa mat från Stadsmissionen i Gamla Stan.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Undersöka vilka tillfällen vi kan använda oss av Pofta Buna, Frälsningsarméns sociala företag där romer lagar mat.• Ta kontakt med Frälsningsarméns projektansvarige• Börja anlita Pofta Buna
Ansvarig:	Husmödrar
Tidsplan:	Under 2017 och 2018
Information:	Har getts i samband med luncherna där Pofta Buna medverkat.
Uppföljning:	Uppfyllt. Pofta Buna har under 2018 anlitats för att laga lunch till trettondagen, kyrksoppan i Kungsholmen och en samverkanslunch.

Delmål 2	Församlingen ska delta i testprojekt som berör cirkulär ekonomi, kaffevedsprojektet
Nuläge	Församlingen har ingen systematisk uppsamling eller återbruk av ljusstumpar. Vi fick en fråga från stiftet om vi ville bidra till en pilotstudie som syftar till återanvändning och utsläpp.
Åtgärdsprogram	<ul style="list-style-type: none">• Skokartonger med stearinljus ska kunna lämnas in i kyrkan i samband med valet.• Ljusstumpar lämnas till ÅF för vidare projekt.
Ansvarig	Pedagog
Tidsplan	Sommar och höst fram till kyrkovalet.
Information	Då resultatet inte blev så bra som önskat redovisas bara studien i arbetslaget.
Uppföljning	Uppfyllt. Församlingen samlade in stearin och bidrog med en liten summa pengar till projektet. Projektet har avslutats. Mätningar på utsläpp visar att stofthalten vid förbränning blev för hög. Dokumentation av resultatet från testerna finns sparad som bilaga till detta dokument.

Delmål 3	Klimatbokslut ska göras
Nuläge	I dagsläget gör vi ett litet klimatbokslut, men då ingen av oss som arbetar i församlingen är helt på det klara med vad ett klimatbokslut verkligen är och hur det ser ut så saknas det kunskap om detta område.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Inhämta kunskap om klimatbokslut. • Bestämna vem som ska vara ansvarig för att ett sådant upprättas i församlingen.
Ansvarig:	
Tidsplan:	2019
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt. Vi hoppas att det blir en kursdag kring dessa frågor under 2019 i stiftets försorg. I övrigt är det infört i kompetensplanen att kunskap om detta behövs. Det behövs mer förankring för att detta delmål ska kunna uppfyllas.

Delmål 4	Klimatbokslut ska föras in i alternativt hänvisas till i årsredovisningen.
Nuläge	Det lilla klimatbokslut som gjorts har nationell nivå velat ta del av. I församlingen har det dock inte haft någon naturlig plats och inte heller efterfrågats.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Beslut om detta bör tas av ledningen. • Den som ska göra klimatbokslutet behöver veta när det förväntas vara klart och få tillgång till de uppgifter som krävs.
Ansvarig:	Kyrkoherde och kanslichef
Tidsplan:	2019
Information:	Klimatbokslut bör finnas som en länk på församlingens hemsida. För vem gör vi bokslutet (internt eller för medlemmar) och hur gör vi det tillgängligt och lättläsligt för de som vill ta del av det.
Uppföljning:	Ej uppfyllt.

Delmål 5	Öka andelen av församlingens placeringar som främjar hållbar utveckling med 5% till år 2025
Nuläge	Det finns en placeringspolicy för församlingen. Församlingen har också aktiva placerare. Policyn ska enligt beslut i kyrkorådet ses över varje år. Man ska enligt policyn ta etisk hänsyn. Det står dock inget om att främja hållbarhet i policyn.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Kartläggning och bedömning med hjälp av församlingens ekonomiska rådgivare • Eventuella omplaceringar av medel
Ansvarig:	Kanslichef, kyrkoråd
Tidsplan:	Fram till 2025
Information:	
Uppföljning:	Detta delmål behöver få en djupare förankring i kyrkorådet.

III Kyrkans byggnader

Västermalms församlings klimatpåverkan då det gäller uppvärmning, elförbrukning och underhåll av fastigheter är minsta möjliga

Koppling till globalt mål 11: Hållbara städer och samhällen

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Mål 7: Hållbar energi

Delmål 1	Minskad energiförbrukning
Nuläge	Elförbrukningen har vi fått ner något men vi har istället haft en högre förbrukning för vår uppvärmning. Hur mycket som går åt för uppvärmning är naturligtvis mycket avhängigt hur kall vintern är.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Energisnåla lösningar vid byte av elektronik• Genomgång av bergvärmesystemet för att få det att vara så effektivt som möjligt
Ansvarig:	Fastighetsansvarig
Tidsplan:	Varje år ska energi och elåtgång redovisas i församlingens klimatbokslut.
Information:	
Uppföljning:	Här finns en intressekonflikt mellan vilken värme ett rum behöver ha för att det ska vara möjligt att ha en bra verksamhet i lokalerna och vår vilja att dra ner på uppvärmningen. Det finns också kyrkoantikvariska aspekter att ta hänsyn till. Vi har behövt höja värmen i S.t Görans kyrka och i kontorsdelen för att de som arbetar och verksamheter ska fungerar.

Delmål 2	Vara fossilfria när det gäller uppvärmning så långt det ankommer på oss, senast år 2025
Nuläge	I dagsläget har vi spetsvärme med olja på Essingen.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Göra en plan för utfasning av fossil spetsvärme.• Göra nödvändiga åtgärder för att utfasningen ska fungera.• Om möjligt byta till en helt fossilfri fjärrvärmemix
Ansvarig:	Fastighetsansvarig
Tidsplan:	2025
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt. Vi har kunnat byta till en fossilfri bergvärmemix. Utfasning av fossilspetsvärme har ännu inte gjorts. Långsiktig planering krävs.

Delmål 3	Se till att vi har ett bra systemstöd för allt det som rör församlingens byggnader
Nuläge	Vår fastighetschef har god koll men det blir lättare för organisationen om allt finns i ett dataprogram. Det kan också underlätta när det gäller att ta fram nyckeltal.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Gå med i DeDu eller motsvarande för att komma igång med systemstöd. • Eventuellt köpa in tjänster för att få in alla uppgifter som behövs in i systemet.
Ansvarig:	Fastighetschef
Tidsplan:	Senast 2019
Information:	Ett systemstöd gör det lättare att plocka fram den information vi har kring vår fastigheter. Det är också bra för kontinuiteten i arbetet med fastigheter.
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Vi har börjat arbeta med fastighetsregistret. Det kommer ta tid innan alla ytor är införda. Förhoppningsvis kan också nyckeltal föras till detta register.

Delmål 4	Vid renoveringar av Kungsholms kyrka, trapphuset på Arbetarg 21 samt fönster på Stora Essingen ska miljöhänsyn tas.
Nuläge	Miljöhänsyn vid renoveringar har inte alltid varit en självklarhet. Det märks inte minst när det är dags för nya renoveringar. Som det ser ut nu finns ett intresse för att renovera och restaurera på ett sätt som både skonar miljön och tar tillvara det kulturhistoriska värdet.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Krav ska ställas på att miljöhänsyn tas vid Fasadrenovering Kungsholms kyrka. • Krav ska ställas på att miljöhänsyn tas vid renovering trapphus Arbetarg 21 • Miljömässig renovering av fönster Essinge kyrka
Ansvarig:	Fastighetschef
Tidsplan:	Under 2017
Information:	Information kring allt underhåll finns i särskilda pärmar hos fastighetschefen.
Uppföljning:	Uppfyllt. Miljövänliga färger används i trapphuset. Gediget hantverk kostar mer men bidrar till att bevara kunskaper om olika tekniker. På Kungsholms kyrka har man använt kalkfärg enligt 1600-tals teknik då delar av kyrkan har gjorts i den tekniken. Fönstren i lokalerna på Stora Essingen har skrapats trärena. (hade plastfärg sedan tidigare) målas nu med linoljefärg. Mer dokumentation om respektive renovering finns hos fastighetsansvarig.

IV Kyrkogårdar och markanläggningar

Västermalms församlings markanläggningar och Kungsholms kyrkogård främjar biologisk mångfald och är platser där kropp och själ får finna ro

Koppling till globalt mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald
Mål 3: Hälsa och välbefinnande

Delmål 1	Anlägga en perennrabatt på kyrkogården för att främja biologisk mångfald och förse kyrkan med altarblommor delar av året
Nuläge	Planer har funnits länge men ingen har haft tid och ork att realisera detta.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Informationsskylt ska sättas upp vid stället där man börjat gräva.• Växter planeras och planteras av kyrkogårdsvaktmästare.
Ansvarig:	Kyrkogårdsansvarig
Tidsplan:	2018
Information:	Rabatten ska uppmärksammas när den är klar. Sociala medier eller som en artikel i tidningen.
Uppföljning:	Uppfyllt. Arbetet har påbörjats under 2017. Arbetet stod stilla ett tag men rabatten blev färdig vår/sommar 2018.

Delmål 2	Ge förutsättningar för insekter att trivas
Nuläge	Inget särskilt har gjorts för att öka mängden insekter.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Tweensgrupperna gör insektshotell/insektskatedraler som sätts upp vid Kungsholms kyrka och S:t Görans kyrka.• Kontakt tas med stadsdelens parkförvaltning för att informera. Ev kan insektskatedraler sättas upp i S:t Göransparken• Insektskatedralerna sätts upp
Ansvarig:	De som jobbar med tweens
Tidsplan:	Ska sättas upp senast 2018.
Information:	Tweensbarnens arbete ska uppmärksammas i någon artikel.
Uppföljning:	Uppfyllt. En katedral är klar och invigning sker på Pingstdagen. I Kungsholms kyrka sa ansvarig för kyrkogården ifrån om att det inte skulle sättas upp en sådan på Kungsholms kyrkogård. Förhoppningsvis kan de nya perennerna ändå locka insekter. Blommor har också satts vid S:t Görans kyrka.

Delmål 3	Skicka löv från Essingen till kompostering
Nuläge	Det fanns tidigare en kompost på Essingen. Den togs bort då den ansågs vara förfulande av en av de boende i fastigheten. År 2016 skickades löven till förbränning då de låg i ej komposterbara påsar.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Påsarna som löven packas i måste vara komposterbara, annars räknas löven som brännbart avfall. • Alternativt kan man ha en container för löven.
Ansvarig:	Ansvarig vaktmästare på Essingen
Tidsplan:	Genomfört hösten 2018
Information:	
Uppföljning:	Uppfyllt. Hösten 2018 har man beställt en container upp till Essingen för att samla upp alla löv och sedan skicka för kompostering.

V Varor och tjänster – inköp

Västermalms församling konsumerar eftertänksamt och gör medvetna inköp

Koppling till globalt mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 14: Hav och marina resurser

Mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald

Delmål 1	Bli kyrka för fairtrade
Nuläge	Vi har under lång tid mest använt fairtrade-produkter och försökt sprida information om märkningen men vi har inte ansökt om att bli kyrka för fairtrade.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Husmödrarna lägger in ansökan om detta. • Ledningsgruppen bestämmer tid för diplomeringsen i samråd med husmödrarna och SKR
Ansvarig:	Husmödrarna
Tidsplan:	Under 2017
Information:	Diplomeringsen ska uppmärksammas på sociala medier och kommuniceras i olika sammanhang.
Uppföljning:	Uppfyllt. Årligt arbete kring fairtrade. Rapport lämnas till Kyrka för fairtrade varje år.

Delmål 2	Minska andelen plast i våra öppna förskolor
Nuläge	Det ser olika ut i de olika församlingsdelarna.
Åtgärdsprogram:	
Ansvarig:	Ansvariga för öppna förskolorna
Tidsplan:	Våren 2018
Information:	Gärna information om detta i vår tidningsbilaga.
Uppföljning:	Uppfyllt. Under hösten 2017 fick de som ansvarar för öppna förskolor i uppgift att rensa ut gamla plastleksaker. Detta har också gjorts. Ska redovisas i klimatbokslut. Nya plastleksaker ska ej köpas in.

Delmål 3	Minska användning av produkter med palmolja med 50%, jämfört med år 2016 i samband med kyrkkaffena.
Nuläge	Idag har nästan 100% av våra kyrkkaffetillfällen fikabröd eller småkakor som innehåller palmolja
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlägga vad vi köper som innehåller palmolja. • Leta efter bra alternativ • Ersätta produkter som innehåller palmolja. • Låta volontärer och timanställda baka mer till kyrkkaffetillfällena.

	<ul style="list-style-type: none"> • Få till lokala sätt att rapportera in antalet palmoljefria kyrkkaffetillfällen • Se till att det finns utrymme i frysar. Ev inköp av ny frys.
Ansvarig:	Husmödrar, kyrkkaffegrupper
Tidsplan:	2019
Information:	
Uppföljning:	På väg att uppfyllas. Det blir mer och mer hembakat på kyrkkaffena i S:t Görans kyrka. Ofta är det kaffevärdarna själva som bakar. Husmor i Kungsholm har letat fram palmoljefria biscottis som vi kan köpa. Timanställda har vid några tillfällen nyttjats för att baka till kyrkkaffet och jubilarfest. Vid sommarcaféet på Arbetargatan bakas allt kaffebröd på plats.

Delmål 4	Minska pappersförbrukningen av A4 80g vitt papper med 10 % 2020 med 2018 som referensår.
Nuläge	Vi har inte koll på hur mycket papper vi gör av med.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Skicka fler dokument digitalt. Använda miljösmart teknik i verksamheter och möten. • Digital affischering. • Ökad medvetenhet kring utskrifter. • Dubbelsidig kopiering • Införa säkerhetsutskrift
Ansvarig:	vaktmästarna
Tidsplan:	2020
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt. Detta är inte ett helt enkelt mått eftersom vad vi trycker ut också beror på vad vi skickar efter. Det är idag vanligare att man laddar ner och skriver ut exempelvis rapporter än för några år den då man beställde rapporten i pappersform. Vi har dock under 2017 ställt in våra datorer på automatisk utskrift på båda sidor av pappret.

Delmål 5	Göra en mer övergripande inköspolicy som berör livsmedelsinköp
Nuläge	Det finns bara en lite inköspolicy som gäller fairtrade, eko-mjölk och vad eko får kosta.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Fråga efter miljövänliga alternativ • Ställa miljökrav på leverantörer av varor och tjänster • Ställa miljökrav på produktionen av varor.
Ansvarig:	Husmödrar
Tidsplan:	Klar 2019
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt.

Delmål 6	Västermalms församling är tydlig med hur vi handlar kontorsmaterial
Nuläge	I dagsläget finns det inga synpunkter kring vad vi väljer för kontorsmaterial. Tweensgrupperna har dock bemödat sig om att bra miljömärkta produkter.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Se till att i möjligaste mån välja miljömärkta produkter. • Göra ramupphandlingar kända och använda sig av dem då det inte finns särskilda skäl att gynna en lokal handlare eller entreprenör. • Inventera hur vi gör och varför • Sammanställa en inköspolicy för kontorsmaterial.
Ansvarig:	kyrkoherde
Tidsplan:	2020
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt.

VI Transporter och kommunikation

Västermalms församling är år 2030 fossilfri då det gäller resor och transporter

Koppling till globalt mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Delmål 1	Västermalms församling har tydliga riktlinjer för vad som gäller när vi reser för personal, med grupper och inom verksamheter
Nuläge	Det finns en gammal resepolicy i en av församlingsdelarna. Det har dock inte prioriterats att skriva en ny efter sammangåendet.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Resepolicy ska innefatta även resor med grupper i församlingen. • Efterfråga bussar som går på biobränsle. • Begära klimatrapporter från de bussbolag vi använder. • När flyg används ska detta vara väl motiverat och godkännas av kyrkoherde.
Ansvarig:	Kyrkoherde och verksamhetsansvariga
Tidsplan:	2018
Information:	
Uppföljning:	<p>På väg att uppfyllas.</p> <p>I dagsläget reser vi som vi tycker att vi behöver. Vid konfirmandresa till Assisi gjorde man en konsekvensbedömning av att resa med buss respektive flyg. Körer reser vartannat år, oftast med flyg. Vi har börjat frågat efter bussar som går på miljöbränsle när vi anställda åkt någonstans. Vi ett av tillfällena valde man bort miljövänligt bränsle då man hellre ville ha en stor buss än två mindre vilket var vad det tillfrågade företaget kunde erbjuda. I allra möjligaste mån åker personalen kollektivt i tjänsten.</p> <p>En resepolicy har lämnats till AU från miljögruppen och är nu under bearbetning av kyrkoherden för att kunna tas vid kyrkorådsmöte i oktober.</p>

Delmål 2	Västermalms församling tar ansvar för den klimatpåverkan som sker genom resor och transporter
Nuläge	Vi har de två senaste åren kartlagt våra flygresor och de utsläpp som dessa genererar. Det finns idag ingen klimatkompensation för dessa. Vissa transportfirmor erbjuder gröna leveranser, exempelvis adlibris. Det finns inget beslut om att vi generellt ska använda miljövänliga transporter om detta finns att tillgå.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatkompensera de flygresor som görs. • Efterfråga fossilfria transporter. • Fråga efter gröna bud, när bud behöver användas • Samordna transporter.
Ansvarig:	Frågan kring klimatkompensation är något som måste bestämmas och framgå av policy. I dagsläget är det upp till var och en. Hur man

	hanterar frågan om fossilfria transporter och gröna bud bör vara föremål för en policy kring frågan
Tidsplan:	Klart 2019
Information:	
Uppföljning:	Ej uppfyllt

Delmål 3	Vi ska titta på hur vi reser med flyg, buss och båt och beräkna våra klimatavtryck av CO2.
Nuläge	Vi har rapporterat in våra flygresor tidigare. Målet är utvecklat så att fler resesätt redovisas.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • En reseblankett ska göras. • Miljögruppen ska sammanställa (får hjälp av stiftet med beräkning av CO2) • Resornas CO2 ska jämföras med CO2 för uppvärmning och elanvändning.
Ansvarig:	
Tidsplan:	2018
Information:	
Uppföljning:	På väg att uppfyllas. Förslag på blankett har gjorts av miljögruppen. CO2 ska beräknas till den 4/10.

VII Övrig verksamhet - kemikalier och avfall

Västermalms församling belastar miljön med så lite avfall som möjligt och har minimerat användandet av kemikalier

Koppling till delmål 12: Hållbar konsumtion och produktion

7: Hållbar energi för alla

Delmål 1	Prova att sortera matavfall i en av församlingsdelarna för att se hur detta fungerar
Nuläge	Ingen hämtning av matavfall i någon av församlingsdelarna
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none">• Samtal mellan husmor och fastighetsansvarige om kärl.• Fastighetsansvarig har kontakt med vår sopentreprenör och beställer kärl.• Arbetslaget bestämmer vem som ska ansvara för att hålla kärl utomhus fräscha.• Arbetslaget bestämmer vem som ska ansvara för att hålla kärl inomhus fräscha.
Ansvarig:	Husmor och fastighetsansvarig
Tidsplan:	Hösten 2017
Information:	Information har getts och sorteringen har diskuterats i arbetslaget. Utvärdering ska delges de andra arbetslagen. Om försöket utvidgas ska även boende i fastigheten få möjlighet till att sorterar matavfall.
Uppföljning:	Uppfyllt. Vi har under hösten 2017 påbörjat sopsortering av matrester till biogas på Arbetarg 21. Vaktmästare ansvarar för att hålla kärnen fräscha utomhus och husmor i våningen. Försöket ska utvärderas efter 6 månader för att se om försöket ska bli mer omfattande och eller permanentas. Efter 6 månader var vi alla nöjda men önskade att vi skulle kunna sortera även i de andra köken. Detta har vi inte kommit igång med. Efter sommaren har det visat sig att kärlet används även av hyresgäster som inte riktigt vet hur man ska göra. Det har gjort att vi funnit plast i kärlet samt att det har samlats för mycket vätska i kärlet. Vi överväger nu att skaffa ett eget kärl för boende då de omfattas av andra regler än församlingen. Från boende på Hantverkargatan 6 har det kommit önskemål om att få sortera matavfall.

Delmål 2	Kartlägga hur mycket hushållsavfall vi har per år med 2017 som referensår.
Nuläge	Vårt avfall är något som rör oss alla och som vi alla bidrar till. Dock är viljan hos oss anställda väldigt olika vad det gäller att sortera och att se till att avfallet hamnar i rätt fraktioner. Många av oss resonerar som så att "det kan väl någon annan göra". Vi vet inte hur mycket sopor vi har. Skulle dessa kunna minskas om vi har kärll för matrester?
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • En ungefärlig beräkning görs av hushållssoporna baserad på kärllens storlek och mängden tömningar.
Ansvarig:	fastighetsansvarig
Tidsplan:	Under 2017
Information:	Information i denna fråga sker internt. Om vi så småningom lyckas minska våra sopor kan detta vara intressant för församlingens medlemmar.
Uppföljning:	Uppfyllt. En beräkning har nu gjorts för 2017. Framgår av miljöspektsregistret. Församlingen har hittills inte ändrat antal kärll eller tömningar utifrån att matavfall börjat att sorteras.

Delmål 3	Ha en god och fungerande rutin för kemikaliehanteringen
Nuläge	Vi har rensat ut en mängd kemikalier. Det finns produktsäkerhetsblad för de kemikalier som vi hanterar. Dock finns ingen rutin eller dokumentation för hur vi hanterar våra kemikalier
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • Ta in frågan kring kemikalier i skyddsronden. Dokumentera även när de förvaras på rätt sätt. Denna dokumentation ska lämnas till miljögruppen. • Utrensning varje år för sådant som är för gammalt och eller inte används. • Säkerställ att miljövänliga städprodukter används. • Överväga att köpa datatjänst som uppdaterar produktsäkerhetsdatabladen. • Kontrollera att det finns kemikalieskåp
Ansvarig:	Fastighetsansvarig
Tidsplan:	2018
Information:	Dokumentation av skyddsronden lämnas till miljögruppen. Årlig rapport lämnas i maj månad till miljögruppen efter att utrensning skett så att detta kan tas in i uppföljningen.
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Det har inte kommit in någon rapport till miljögruppen. Miljögruppen har uppmanat samtliga arbetslag att åter se över vilka kemikalier som finns, hur de förvaras och uppdatera produktsäkerhetsdatablad.

Delmål 4	Minska användningen av engångsmaterial
Nuläge	Engångsmaterial används olika mycket i de olika församlingsdelarna. Det är därför svårt att säga att användandet ska minskas med en viss procent. Dock ska vi kunna påvisa en tydlig förändring.
Åtgärdsprogram:	<ul style="list-style-type: none"> • De olika arbetslagen, inklusive sjukhuskyrkan, ska kunna redogöra för när man väljer att använda engångsmaterial. • När man fortsättningsvis väljer engångsmaterial ska detta vara miljömärkt. Det ska också vara väl motiverat och denna motivering ska återges i verksamhetsuppföljningen. • Plastmuggar på toaletter ska bytas ut mot pappersmuggar. • I de fall då engångsmaterial kan bytas ut mot porslin eller motsvarande ska detta göras. • Börja beräkna mängden av engångsmaterial. • Minimera användandet av petflaskor.
Ansvarig:	Husmödrar och biträdande kyrkoherdar
Tidsplan:	Påbörjas under 2018. Klart 2020
Information:	Husmödrarna ska årligen rapportera om hur användningen ser ut så att detta kan tas in i uppföljningen.
Uppföljning:	Delvis uppfyllt. Plastmuggar på toaletter är utbytta mot pappersmuggar. Husmödrarna kan motivera när man väljer engångsmaterial framför vanligt porslin. Dock förekommer fortfarande plastmuggar vid olika sammanhang.

4. ORGANISATION

Ansvars och arbetsfördelning

Kyrkofullmäktige har det övergripande strategiska ansvaret. Att miljöarbetet ska utvecklas skrevs därför in i församlingsinstruktionen som antogs 2015. Nytt beslut om miljögrupp ska tas av kyrkorådet efter kyrkoval när en ny mandatperiod infaller. Ny miljögrupp har tillsatts efter senaste kyrkovalet.

De övergripande hållbarhetsmålen, som ständigt skall förbättras, har koppling till visionen och miljöpolicy som bearbetats i miljögruppen. Både den förra och den nuvarande miljögruppen har bestått/består av representanter från alla arbetslagen samt från kyrkorådet. I dagsläget finns två representanter från kyrkorådet, biträdande kyrkoherde, fastighetsansvarig, husmödrar, en pedagog och miljösamordnaren. Beslut om att ha en extern revision på fas 1 fattades under 2016. Miljögruppen har dock hyst förhoppningar om att få en revision för fas 2.

Vår tidigare vision och policy har granskats och reviderats. Våra mål och delmål har reviderats. De övergripande mål som satts för respektive område, liksom delmål och åtgärdsplaner har diskuterats i arbetsutskottet och fastställs av kyrkoråd i september 2018. Målen och delmålen har diskuterats under hela arbetsprocessen och förslag till beslut har återremitterats till miljögruppen. Det har därför dröjt med själva beslutet. Inför beslut om miljödiplomerings år 2016 gjorde församlingen en barnkonsekvensanalys.

De ekonomiska ramarna för arbetet följer de ordinarie rutinerna med delegation för de olika budgetansvariga. Då församlingen arbetat med miljöfrågorna länge och uppfyllt delmålet att miljötänkandet ska genomsyra budgetarbetet, bör frågan om miljöinvesteringar och kostnader anses som ett rutinarbete. Kostnader för inspirationsdagar och för arrangemang kring den externa revisionen går på kyrkoherdens budget. Stockholms stift bekostar diplomerarnas arvoden.

Kyrkoherden har det övergripande ansvaret för församlingens verksamhet och därmed också för att miljöarbetet fortskrider i praktiken och att rutiner för miljöarbetet integreras i församlingens arbete. Samordnare för miljöarbetet utses av kyrkoherden. I miljögruppen ska det finnas en som är utbildningsansvarig. Denna person utses av kyrkoherden. Arbetstid ska avsättas för miljöarbete för dem som ingår i miljögruppen. Miljögruppens minnesanteckningar ska anmälas på kyrkorådets möten.

Miljögruppen har ansvaret för uppföljning och uppdatering av vision, policy och övergripande mål, delmål och åtgärdsplaner i samråd med kyrkoherden. Vid behov av nya rutiner för miljöarbetet är det kyrkoherden som har ansvar i samråd med miljögruppen. I samband med omorganisation kan detta eventuellt bli aktuellt.

Utbildning

Utbildning är en förutsättning för att godkännas enligt kyrkans miljödiplomerings. För att godkännas ska även kyrkorådet få återkommande miljöutbildning. Alla anställda och förtroendevalda ska ha en grundläggande miljöutbildning. I dagsläget tillhandahåller stiftet denna typ av grundläggande utbildning. Med visst intervall bör församlingen ha en

personaldag som inspirerar för hållbart arbete. Detta för att bli inspirerade i sitt fortsatta arbete.

Församlingen har identifierat kompetensbehov utöver den återkommande obligatoriska miljöutbildningen. Vilka kompetenser och utbildningar som behövs kan skifta över tid.

Samordnaren ska vidarebefordra information om utbildningar på stiftsnivå som rör hållbar utveckling.

5. UPPFÖLJNING

Under hösten 2018 och framåt kommer vi att fortsätta att uppfylla våra befintliga delmål.

Det finns en långtidsplanering för de kommande två åren. Denna beskriver arbetsgången mer än innehållet.

Eventuellt kommer några nya delmål att plockas fram. Vi räknar med att vision, policy och övergripande mål kommer att leva några år framöver.

Vid terminsplaneringarna i arbetslagen ska frågan om hur vårt engagemang för skapelsen ser ut vara en levande fråga. Det ankommer på arbetslagschefen att se till att denna fråga lyfts.

I årsredogörelsen ska verksamhetsansvariga också redogöra för de avvägningar man gjort med tanke på en hållbar utveckling. Detta ska föras vidare till den uppföljning som ska göras ett år efter extern revision.

Den interna uppföljningen görs av miljögruppen. Av den ska framgå vilka åtgärder som genomförts sedan den externa revisionen och hur delmålen uppfyllts.

Dessutom ska den innefatta en genomgång av gällande lagstiftning som berör hållbar utveckling och en åtgärdsplan om lagstiftningen inte följs. Utbildningsplanen ska gås igenom och uppdateras. Den interna uppföljningen ska också gå igenom hur rutinerna för miljöledningssystemet efterlevs och innehålla förslag på åtgärder och ändringar om inte rutinerna följs.

Kyrkoherde och kyrkoråd ska ta del av den interna uppföljningen.

Miljögruppen ansvarar för att boka in diplomerare för extern revision.

6. INFORMATION OCH KOMMUNIKATION

I våra verksamheter ska det på olika sätt märkas att församlingen har ett hållbarhetsengagemang och ett tänk kring hållbarhetsfrågor. Personalen ska ha kunskap så att man kan svara på frågor rörande arbetet med hållbarhet inom sitt ansvarsområde. I de fall man är osäker kan man hänvisa till församlingens kyrkoherde eller miljögruppens samordnare. Frågor gällande fastigheterna besvaras bäst av fastighetsansvarig.

Anställda och förtroendevalda ska informeras löpande om församlingens hållbarhetsarbete. Detta görs genom att hållbarhetsarbetet ska finnas som stående punkt på arbetslagsträffarna eller motsvarande träffar i den nya organisationen

Även hållbarhetsatsningar på nationell- och stifts-nivå ska kommuniceras. Samordnaren ansvarar för att mejla ut sådan information till miljögruppen som för informationen vidare på arbetslagsträffarna.

Församlingens informatörer ska vara behjälpliga i kommunikationen kring församlingens hållbarhetsarbete både internt och externt. På hemsidan ska information och arbete som rör hållbar utveckling vara lätt att hitta. Här ska även dokumentation från diplomeringen finnas tillgänglig.

Bilagor

- Bilaga 1 Intern revision miljöarbetet 5 juni 2017
- Bilaga 2 miljölagstiftning
- Bilaga 3a Utbildningslista anställda miljödiplomering uppdaterad 1 sept 2018
- Bilaga 3b Utbildningslista kyrkoråd miljödiplomering 2018
- Bilaga 3c kompetensbehov
- Bilaga 3d utbildningsplan funktion
- Bilaga 4 Kopia av Emissionsdiagram Kaffeved
- Bilaga 5 Miljöaspektsregister
- Bilaga 6 riskanalys 2018 uppdaterad sept 2018
- Bilaga 7a Planering för tiden juli 2018 -juni 2019 uppdaterad 1 sept 18
- Bilaga 7b Planering för tiden juli 2019-juni 2020 uppdaterad 1 sept 18
- Bilaga 8a Kopia av Basdata resor BUSS FLYG tåg bil Västermalms församling
- Bilaga 8b Klimatdata från Taxi Stockholm 2017 Nyckeltal
- Bilaga 8c Våra fotavtryck INTERNT DOKUMENT KLIMATBOKSLUT 2016 jämförelse 2015 Västermalms församling CO2 FLYG o BYGGNAD
- Bilaga 8d förslag till Resepolicy för Västermalms församling 2018
- Bilaga 8e förslag resedokument Västermalms församling
- Bilaga 9 Utdrag från AU 180828
- Bilaga 10 Utdrag från kyrkorådsprotokoll 180911

Diplomeringsrapport Miljödiplomering fas 1, Västermalms församling

Diplomeringsamtal ägde rum 2018-10-04

Rapport skriven av Urban Hermansson och Joakim Kroksson, miljödiplomerare.

Närvarande:

Michael Persson, kyrkoherde

Kristina Segerström, Hållbarhetsingenjör, Stockholms stiftskansli

Marie Lundeborg, diakon och miljösamordnare

Anne Annerstedt, biträdande kyrkoherde

Catharina Knutsson, förtroendevald

Catarina Agrell, förtroendevald

Yvonne Riddervik, förtroendevald

Present, priest candidate Evangelical Lutheran Church of Tanzania (närvarande endast vid presentation)

Magdalena, priest candidate Evangelical Lutheran Church of Tanzania as above (närvarande endast vid presentation)

Jennie Olsson Espinoza, husmor, S:t Göran

Therese Widing, husmor, Essingen

Charlotte Hörndal, kommunikatör

Joakim Kroksson, Miljödiplomerare

Urban Hermansson, Miljödiplomerare

Magnus Myrberg, Handläggare hållbar utveckling, Stockholms stiftskansli

Joseph Kabawi, fastighetsansvarig.

Diplomeringsamtalet fördes utifrån Svenska kyrkans standard Miljödiplomering för hållbar utveckling, version 4.1 daterad 2016-03-01 samt dokument som speglar och redovisar församlingens arbete.

Efter presentation av varandra gick diplomerare igenom syfte och upplägg av dagen. Det handlar om granskning men också i hög grad ett gemensamt lärande i god folkbildningsanda. Församlingen består av tre tidigare församlingar och det har präglat arbetet med att miljödiplomerar, särskilt i relation till organisation.

BESLUT

Innan samgåendet var Kungsholmens församling diplomerade enligt fas 1. I och med samgåendet och den process som Västermalms församling är inne fattade Kyrkorådet beslut om att diplomera hela den nu sammanslagna församlingen för fas 1.

0.1 Beslutet är fattat Miljödiplomerade önskade dock få se beslut om att miljödiplomerar. Det sändes till dem efter mötet.

0.2.1 UTBILDNING Konstateras att utbildningsansvarig saknas i miljögruppen. Bra att se över vem som ska ha den rollen framledes. Vid mötet den 4 oktober kompletterades med förteckning över förtroendevalda som gått utbildning. Konstaterades att utbildningar för såväl förtroendevalda som anställda har genomförts enligt de kriterier som gäller för miljödiplomering fas 1. Församlingen genomför egna utbildningsinsatser men ser också till att använda sig av stiftets kursdagar. Diplomerare konstaterade att åtgärder ovan är genomförda enligt standardens krav.

1.1 NULÄGESBESKRIVNING

Nulägesbeskrivningarna är hämtade från arbetet med verksamhetsberättelser. Har sedan sammanställts av miljösamordnare. Nulägesbeskrivningarna finns på två olika ställen. För framtiden kan nulägesbeskrivningen skrivas på ett ställe, på ett sätt. I den dokumentation som nu finns i huvudavsnittet Nulägesbeskrivning saknas en del förbättringsområden som dyker upp under Mål och Åtgärdsprogram; nulägesbeskrivning för respektive verksamhetsområde. Det är inget som behöver åtgärdas nu, men att tänka in i det framtida arbetet. Verka också för att den "gröna tråden" är synlig, där nuläget speglas mot vision, policy och övergripande mål som hjälper er att se möjliga delmål. Då också med hänsyn till vilka effekter olika delmål kan få (miljöaspektregister). Diplomerare konstaterade därmed att nulägesbeskrivning är gjord, med medskick enligt ovan.

2.1 VISION och 2.2 POLICY

Kyrkorådets AU den 27 augusti 2018 och Kyrkorådet den 11 september 2018 beslutade att fastställa vision, policy, övergripande mål och delmål. Det är dokumenterat.

Samtal fördes om hur visionen kortats ner jämfört med tidigare för att hålla en över tid stringens. Vidare fördes samtal om de olika punkterna i policyn där frågan lyftes hur församlingen kan vidareutveckla att inhämta kunskap och samarbeta med andra aktörer och vara förebild i samhället (också i relation till Agenda 2030: De globala hållbarhetsmålen). Bra att barnperspektivet finns med och det leder vidare till hur arbetet med dessa frågor bygger på barn och ungas delaktighet. Att värna och utveckla i det fortsatta arbetet.

I anslutning till dessa delar i församlingens dokumentation finns ett avsnitt "Teologisk grund för församlingens hållbarhetsengagemang". Vilket uppskattas!

Diplomerare konstaterar att Vision och Policy är dokumenterade och uppfyller krav enligt standarden.

3.0 MÅL OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

Generellt:

Bra med koppling till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Bra struktur med de olika delarna Övergripande mål, Delmål med nulägesbeskrivning, åtgärdsprogram, ansvarig, tidplan, information och uppföljning.

Här fördes samtal om att försöka få till mätbarhet. Att vara så koncis och konkret som möjligt. Går det inte att finna direkt mätbara mål, så kan en arbeta med så kallade indikatorer. Det som på olika vis kan visa en rörelse, en förändring. Metoderna kan vara olika, t ex fokusgrupper och intervjuer.

Tänk SMART: Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt och Tidssatt.

OMRÅDE I KYRKANS LIV OCH VERKSAMHET

Delmål 2 Miljösamordnare pratar med berörda om uppföljning.

Delmål 3 och delmål 9 Informationsfältet är tomt. Barnperspektivet är med. Men är det verkligen inkluderat? I samtalet: Barnverksamheten planerar sin verksamhet 1,5 termin framåt. Viktigt och bra att barnperspektivet är med. Jobba vidare med det i konkretioner.

Delmål 6 Gör ni eller inte? Det är lite svagt och lägger ansvaret på anläggningarna. Kan också placeras under varor och tjänster. Men det beror också på hur ni ser på samarbetet med konferensanläggningar. Är detta del av ett pastoralt perspektiv?

Delmål 8, fälten tidplan och information är tomma.

Delmål 10 social hållbarhet är bra.

Medskick angående delmål: Var ärliga. När något inte är uppfyllt skriv det. Då har ni kommande delmål att jobba vidare med istället. Delmål 1, 2, 3 och 8 är uppfyllda när informationsfält och tidplansfält är ifyllda i förekommande fall.

II FÖRVALTNING

Delmål 2. Cirkulär ekonomi

Stort område som landar i en väldigt konkret åtgärd. Bakgrunden var den att vuxengrupp, pratade om cirkulär ekonomi. Kaffevedsprojektet blev en konkretion för att förstå mer.

Kan ses som ett test. Vilket har sin poäng i ett lärande perspektiv.

Frågan kan nu väckas om tanken på cirkulär ekonomi ska föras till övergripande mål kommande år?

Delmål 3. Klimatbokslut

I dokumentationen är det otydligt hur förankringen ser ut. Delmålet är en önskan från miljögruppen. Frågan behöver landa i organiseringen och är en Kyrkoråds- och Kyrkoherdesfråga. Behövs ökad kunskap och förankring i arbetslag.

Delmål 5 Har börjat träffa Nordea om placeringar, dialog om inriktning. Vilket är bra.

Tänk på två inriktningar: att stödja det bästa och/eller ta bort det värsta.

Delmål 1 och 2 är uppfyllda.

III BYGGNADER

Delmål 1. Bra att arbeta med att minska energiförbrukning. Fördes samtal om hur församlingen arbetar med mätbarhet och nyckeltal. Kan utvecklas för både delmål 1 och delmål 3. Delmål 1 och delmål 2. Församlingen har ett så kallat förnybart elavtal och när det gäller fjärrvärmes har de valt den bästa mixen för att tillgodose miljökrav. I församlingen förekommer spetsvärme med olja, vilket de vill avveckla. Det bör gå att göra tidigare än 2025.

Delmål 1 och delmål 4. Det finns som så ofta konflikter mellan olika värden när det gäller uppvärmning som rör personaltrivsel vs energiåtgång, men också kyrkoantikvariska perspektiv. Församlingen synliggör dessa aspekter i sitt arbete vilket är bra. Olika hållbarhetsperspektiv och områden överlappar och kommer i viss konflikt med varandra, som sociala/kulturella, ekonomiska och ekologiska. När en församling kan synliggöra och bearbeta dessa tillsammans finns en mognad att arbeta med hållbarhet på ett fördjupat sätt. Delmål 4 är uppfyllt och delmål 1 är pågående. Delmål 1 kan specificeras mer koncist för att uppfyllas enligt standarden.

IV KYRKOÅRDAR

Delmål 1 är uppfyllt. Under eftermiddagens promenad fick vi en förevisning och information om upplägget och planerna för framtiden.

Delmål 2 är uppfyllt. Bra med koppling till tweens! Koppla tydligare till den nulägesbeskrivning som är gjord.

Delmål 3 är uppfyllt. Under eftermiddagens besök konstaterades att en container för löv är på plats. Fyll i det tomma fältet Information. Behöver tas fram nya delmål för kommande fas.

V VAROR OCH TJÄNSTER

Delmål 2. Här kan frågan ställas: jämfört med vaddå? För att kunna mäta saker behövs en baslinje, som man kan jämföra med. Kan utvecklas.

Delmål 4, bra att vara tids- och mängdsatt.

Samtalades om hur de kan gå vidare. Exempel i budgetarbetet, rapporter; agendor

Att ha statistik och kunna använda sig av den.

Delmål 3 Minska andelen kakor och ha mer hembakat. Ger flera goda effekter, också trivsel. Församlingen har ökat tjänstgöringsgraden för att möjliggöra bakning, det är inlagt i instruktion. Det integrerar idealitet och lärande, därmed också social hållbarhet. Lyftes vikten av att observera palmolja i alla livsmedel. Det kan bli ett nytt delmål.

Delmål 5. Vad för miljökrav ska ställas? Vilken åtgärd ska ske för att nå delmålet så som det nu är formulerat? Att ta fram en ny gemensam policy som vägleder det som sedan står som åtgärder. Delmål 6 Gemensamt inköp är målet för den gemensamma organisationen. Ett tips är att utarbeta en basutbudslista.

Bra att framöver arbeta med vilka produkter som ger vilka risker. Ett tips är att ta del av Svenska kyrkans ramavtal, som idag är 80 stycken.

Delmål 1 och 2 är uppfyllda. Delmål 3 till stor del. Utifrån delmål 3:s formulering, rekommenderas att ha än mer specifika mål för att kunna konstatera när delmål är uppfyllt.

VI TRANSPORTER

Delmål 1. Arbetsutskottet har beslutat om resepolicy och kyrkorådet beslutar om det kommande tisdag, efter diplomerarnas besök. Kommer därmed vara uppfyllt. Därefter att leva efter.

Delmål 3. Fyll i de tomma fälten Ansvarig och Information. Därefter uppfyllt.

VII ÖVRIGT

Delmål 1 är uppfyllt. Hur ser fortsättningen ut? Kommande steg?

Delmål 2, hur görs beräkningen? Intressant att se om det sker förändringar av antalet kärl och tömningar. Delmålet är uppfyllt.

D3 Lagkraven gäller, så skriv inte delmål om det.

Kommande delmål kan handla om hur göra med och ta vara på blommor sammanbundna med ståltrådar och plast.

Således:

Utifrån ovanstående genomgång av område 3 konstaterar diplomerarna att församlingens uppfyllt kraven enligt standarden för fas 1.

4 ORGANISATION

Generell kommentar för område 4: I kommande dokumentation: tydliggör lite mer koncist delegering, ansvarsområden och hur flödet för inspel och uppföljning ser ut. Mycket bra med planeringshjul för kommande år. Utveckla detta vad gäller hur anställda, förtroendevalda och församlingsmedlemmar kan ge inspel till ev kommande delmål.

4.1 Miljögrupp / miljösamordnare Gruppen är omformerad. Bra om det i dokumentationen framgår vilka som är med. Är aktivare förtroendevalda nu vilket är bra för arbetet.

4.2 Ansvars- och Arbetsfördelning Framgår - dock inte så tydligt - i avsnittet Organisation i församlingens dokumentation. Behöver punktats upp mer, se punkterna under 4.2 i standarden.

4.3 Utbildningsbehov och 4.4 Kunskap utifrån befogenhet Har inventerats och dokumenterats.

4.5 Kommunikation Se avsnitt Information nedan.

4.6 och 4.7 Verksamhetsstyrning Hur följer ni upp arbetet? Hur kan vem som helst initiera ett delmål? Det sker 2 ggr/år men kan tydliggöras i kommande arbete.

4.8 Nödlägesberedskap Konstateras att en bedömning av risker har gjorts och dokumenterats.

Med ovanstående kommentarer som medskick i det fortsatta arbetet anses område 4 vara klart enligt standardens krav för fas 1.

5. UPPFÖLJNING Intern uppföljning

Uppföljningen har genomförts på ett bra sätt, daterad juni 2017. Extern uppföljning

sker i och med denna revision.

Bra med långtidsplanering visualiserad i årshjul. Med detta har krav enligt standarden uppfyllts.

6 INFORMATION

Församlingen har kommunicerat på webben när det har hänt något med miljöarbetet.

De har också använt Facebook och Instagram.

De har en bilaga fyra gånger om året i lokaltidningen, där miljöarbetet lyfts.

Anställda och förtroendevalda

Kyrkorådet informeras regelbundet om arbetet.

Det finns rum för utveckling när organisationsförändring är klar.

Församlingen uppmanas att fundera vidare på hur informationsarbetet kan förankras och fördjupas.

Detta är en viktig del att arbeta vidare med, externt som internt. Med detta medskick är krav enligt standarden uppfyllda.

SLUTORD och OMDÖME

Text att läsa upp vid diplomeringsstillfället:

Västermalms församling har genom sitt idoga arbete för hållbar utveckling visat prov på engagemang och uthållighet. Detta har skett samtidigt som församlingen genomgått en samgåendeprocess. Att samtidigt som denna process pågått arbeta med att upprätthålla och fördjupa fas 1 nivån är beundransvärt. Många har gjort betydelsefulla insatser bland såväl förtroendevalda, anställda som engagerade. Med detta är församlingen en förebild för sina medlemmar, de som vistas i församlingen, de som församlingen samarbetar med och för andra i Stockholms stift.

Församlingen uppfyller de krav som ställs för att vara miljödiplomerade enligt Svenska kyrkans standard för fas 1. Som diplomerare kan vi nu konstatera att församlingen i flera fall uppfyller fas 2. Vilket innebär att vi ser fram emot församlingens fortsatta steg för att också provas för fas 2. Församlingen kopplar sina insatser till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen, vilket glädjer och vi uppmanar församlingen att utveckla och konkretisera denna del i samarbete med andra aktörer.

I Västermalms församlings teologiska grund för hållbarhetsengagemang står att läsa: "Vi måste också aktivt sprida hopp, i synnerhet till de unga, i klimatfrågan genom vårt sätt att agera och prata". I den tid som är, då klimatkrisen är mycket allvarig och flera andra ekologiska trösklar är i farozonen är det av vikt att göra skillnad i det faktiska men också som kyrka vara en plats för hopp. Det vi mött i Västermalms församling är just detta, att göra en konkret skillnad och vara en plats för människors hopp. Det är evangelium i vår tid

Vi som diplomerare gratulerar Västermalms församling till en förnyad fas 1 diplomeringsen och önskar er Guds rika välsignelse i ert fortsatta arbete för Guds skapelse, en hållbar framtid och ett hållbart hopp.

Urban Hermansson och Joakim Kroksson

Stockholm den 21 oktober 2018